

ผลการให้ยาในกลุ่ม Cephalosporins สำหรับป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะ

Result of Cephalosporins Prophylaxis for Stone Surgery

พีรพัฒน์ ชีวะอิสระกุล พ.บ.

Peerapat Cheewaisrakul M.D.

กลุ่มงานศัลยกรรม

Division of Surgery

โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมราช

Chaophrayayomraj Hospital

จังหวัดสุพรรณบุรี

Suphanburi Province

บทคัดย่อ

ศึกษาเชิงพรรณนา ถึงผลการให้ยาปฏิชีวนะกลุ่ม Cephalosporins สำหรับป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะในโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมราช ตั้งแต่ มกราคม 2552 ถึง เมษายน 2552 จากผู้ป่วยทั้งหมด 27 ราย (เพศชาย 21 ราย และเพศหญิง 6 ราย) โดยเปรียบเทียบการตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (Pyuria) และการพบเชื้อจากการเพาะเชื้อปัสสาวะ (Bacteriuria) ทั้งก่อนผ่าตัดและหลังผ่าตัด

จากผลการศึกษาพบว่าก่อนผ่าตัด พบผู้ป่วยมีเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (Pyuria) จำนวน 13 ราย (ร้อยละ 48.14) พบเชื้อในปัสสาวะจากการเพาะเชื้อ (Bacteriuria) จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 18.52) โดยพบว่าทุกรายขึ้นเชื้อเดียวกัน คือ Escherichia coli และหลังผ่าตัดผลการตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ 1 ราย (ร้อยละ 3.70) และพบเชื้อจากการเพาะเชื้อปัสสาวะ 1 ราย (ร้อยละ 3.70) ซึ่งเป็นผู้ป่วยผ่าตัดนิ่วกระเพาะปัสสาวะรายเดียว สรุปได้ว่าการให้ยาปฏิชีวนะกลุ่ม Cephalosporins สำหรับป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

ABSTRACT

This is a descriptive study about the result of Cephalosporins prophylaxis for urinary tract stone surgery in Chao-phrayayomraj hospital since January 2009 to April 2009. A total of 27 patients (21 males and 6 females). To compare pyuria from urine analysis and bacteriuria from midstream urine culture between pre-operation and postoperation.

Preoperative pyuria was found in 13 patients (48.14%), preoperative bacteriuria was found in 5 patients (18.52%). We found that all culture positive urine had the same organism that was Escherichia coli. Postoperative pyuria was found in 1 patient (3.70%) and postoperative positive urine culture was also found in 1 patient (3.70%) in the same patient who had vesical calculi. The study concluded that result of Cephalosporins prophylaxis for stone surgery was satisfied.

บทนำ

โดยทั่วไปผู้ป่วยนิ่วในทางเดินปัสสาวะได้แก่ นิ่วในไต นิ่วท่อไต และนิ่วกระเพาะปัสสาวะ มักมีโอกาสดเกิดการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ (Urinary tract infection) เนื่องจากมักมีภาวะอุดตันทางเดินปัสสาวะร่วมด้วย และเชื้อก่อโรคมักมีความรุนแรง ดังนั้นในการผ่าตัดรักษาผู้ป่วยนิ่วในทางเดินปัสสาวะจึงมีความจำเป็นต้องให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะที่อาจเกิดขึ้นหลังผ่าตัด^{1,2}

ปัจจุบันการใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อสำหรับการผ่าตัดรักษานิ่วในทางเดินปัสสาวะในโรงพยาบาลเจ้าพระยามรราชจะครอบคลุมเชื้อกลุ่มกรัมลบ³ (gram negative) ซึ่งเป็นเชื้อกลุ่มที่พบบ่อยในทางเดินปัสสาวะ ยาที่เลือกใช้เป็นลำดับแรกได้แก่ยากลุ่ม Cephalosporins⁴ (Cefazolin, Ceftriaxone) เพราะครอบคลุมเชื้อดังกล่าวได้ผลดี และราคาไม่แพง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษาผลการให้ยาปฏิชีวนะกลุ่ม Cephalosporins สำหรับป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะในโรงพยาบาลเจ้าพระยามรราช

วิธีการศึกษา

ศึกษาผู้ป่วยนิ่วในทางเดินปัสสาวะที่รักษาตัวในโรงพยาบาลเจ้าพระยามรราชและได้รับการผ่าตัดซึ่งมีทั้งการผ่าตัดแบบเปิดแผล (Open surgery) ได้แก่ Nephrolithotomy, Pyelolithotomy, Ureterolithotomy และ Cystolithotomy และการผ่าตัดแบบส่องกล้อง (Endoscopic surgery) ได้แก่ Percutaneous nephrolithotomy, Ureterorenoscopy และ Cystolithotripsy จำนวน 27 ราย ตั้งแต่ มกราคม 2552 ถึง เมษายน 2552 โดยการเก็บข้อมูลการผ่าตัดรวมถึงผลแทรกซ้อนเรื่องการติดเชื้อหลังผ่าตัด เก็บข้อมูลเปรียบเทียบการตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (Pyuria) โดยดูจาก

การพบเม็ดเลือดขาวมากกว่า 10 ตัวต่อกำลังขยายสูง จากผลการตรวจปัสสาวะ (Urine analysis) และการพบเชื้อในปัสสาวะ (Bacteriuria) จากการเก็บปัสสาวะเพาะเชื้อ^{5,6} (midstream urine culture) ทั้งก่อนผ่าตัด และหลังผ่าตัดวันที่ 3 เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการให้ยาปฏิชีวนะสำหรับป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะ

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยแสดงในตารางที่ 1

จำนวนผู้ป่วยที่ศึกษาทั้งหมด 27 ราย เป็นชาย 21 รายและเป็นหญิง 6 ราย มีอายุตั้งแต่ 28-66 ปี เฉลี่ย 40.7 ปี แบ่งตามชนิดนิ่วพบเป็นนิ่วไต 9 ราย (ร้อยละ 33.33) นิ่วท่อไต 16 ราย (ร้อยละ 59.26) และนิ่วกระเพาะปัสสาวะ 2 ราย (ร้อยละ 7.40)

ผลการตรวจปัสสาวะและผลเพาะเชื้อปัสสาวะก่อนและหลังผ่าตัดวันที่ 3 แยกตามชนิดของนิ่วแสดงในตารางที่ 2

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ป่วยนิ่วทางเดินปัสสาวะตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (pyuria) ก่อนผ่าตัดถึง 13 ราย (ร้อยละ 48.14) และเพาะเชื้อขึ้นเชื้อ Escherichia coli ก่อนผ่าตัด 5 ราย (ร้อยละ 18.52) และพบเป็นเชื้อดื้อต่อยา 1 ราย ส่วนผลการตรวจปัสสาวะและเพาะเชื้อหลังผ่าตัด พบว่าผลตรวจปกติถึง 26 ราย (ร้อยละ 96.3)

ผู้ป่วยรายที่พบมีเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะและเพาะขึ้นเชื้อ Escherichia coli ที่ไม่ตอบสนองต่อยาปฏิชีวนะให้มีเพียง 1 ราย (ร้อยละ 3.70) เป็นผู้ป่วยชายที่มีพยาธิสภาพกระเพาะปัสสาวะบีบตัวอ่อนแรง (Hypoactive bladder) ซึ่งเกิดหลังได้รับอุบัติเหตุที่ไขสันหลังมาหลายปีก่อน ตรวจพบนิ่วขนาดใหญ่จำนวนหลายก้อนในกระเพาะปัสสาวะ ผ่าตัดโดยวิธีเปิดแผลที่ท้องน้อย (Open Cystolithotomy) หลังผ่าตัดผู้ป่วยรายนี้มีผลแทรกซ้อนติดเชื้อที่

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ ชาย	21	71.78
หญิง	6	22.22
อายุ (28-66 ปี, เฉลี่ย 40.7 ปี)		
21-30 ปี	1	3.70
31-40 ปี	9	33.33
41-50 ปี	11	40.74
51-60 ปี	4	14.81
61-70 ปี	2	7.40
ชนิดของนิ่ว		
นิ่วไต	9	33.33
นิ่วท่อไต	16	59.26
นิ่วกระเพาะปัสสาวะ	2	7.40

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจปัสสาวะและผลเพาะเชื้อปัสสาวะก่อนและหลังผ่าตัดวันที่ 3 แยกตามชนิดของนิ่ว

ชนิดของนิ่ว	จำนวนผู้ป่วย			
	ผลตรวจก่อนผ่าตัด		ผลตรวจหลังผ่าตัด 3 วัน	
	พบเม็ดเลือดขาว ในปัสสาวะ (Pyuria)	เพาะเชื้อขึ้นจาก ปัสสาวะ (Bacteriuria)	พบเม็ดเลือดขาว ในปัสสาวะ (Pyuria)	เพาะเชื้อขึ้นจาก ปัสสาวะ (Bacteriuria)
นิ่วไต	5 (18.52%)	0	0	0
นิ่วท่อไต	6 (22.22%)	4 (14.81%)	0	0
นิ่วกระเพาะปัสสาวะ	2 (7.40%)	1 (3.70%)	1 (3.70%)	1 (3.70%)
รวม	13 (48.14%)	5 (18.52 %)	1 (3.70%)	1 (3.70%)

ผลหลังการผ่าตัด รักษาโดยการทำแผลชะลอกการเย็บแผล คาสายสวนปัสสาวะไว้นานกว่าปกติ และเปลี่ยนยาปฏิชีวนะตามความไวของเชื้อ

จากผู้ป่วยที่เพาะเชื้อขึ้นเชื้อ Escherichia coli จากปัสสาวะก่อนผ่าตัด 5 รายนั้น 1 รายในนั้น คือผู้ป่วยนิ่วกระเพาะปัสสาวะที่กล่าวข้างต้นแล้ว ส่วนอีก 4 รายที่

เหลือเป็นผู้ป่วยนิ่วท่อไตที่รักษาโดยการผ่าตัดเปิดแผล (Ureterolithotomy) และมีผลตรวจปัสสาวะและเพาะเชื้อ หลังผ่าตัดปกติทุกราย

วิจารณ์

นิ่วทางเดินปัสสาวะเป็นโรคที่พบได้บ่อยในเวชปฏิบัติ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสานของประเทศไทย ปัญหาที่มักพบร่วมกับนิ่วทางเดินปัสสาวะ คือการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะจากการที่นิ่วไปอุดกั้นทางเดินปัสสาวะ และเชื้อก่อโรคที่พบร่วมกับนิ่วบางชนิดเป็นเชื้อที่มีความรุนแรง เช่น เชื้อกลุ่ม Urea-splitting bacteria (*Proteus mirabilis*, *Klebsiella*, *Enterobacteriaceae*) ที่มักพบในนิ่ว struvite

การให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อก่อนผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะซึ่งถือเป็นแผลชนิด Clean-contaminated wound มีความสำคัญไม่แตกต่างจากการผ่าตัดทั่วไป¹ สำหรับในโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเลือกให้ยาในกลุ่ม Cephalosporins ซึ่งตรงกับการตอบสนองของเชื้อส่วนใหญ่ในผู้ป่วยนิ่วทางเดินปัสสาวะ^{3,4} วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ต้องการดูผลการป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะของยาปฏิชีวนะกลุ่ม Cephalosporins ในการผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะ ซึ่งจากผลการศึกษาจะพบว่าผู้ป่วยนิ่วทางเดินปัสสาวะตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (pyuria) ก่อนผ่าตัดเกือบครึ่งหนึ่งของทั้งหมด (ร้อยละ 48.14) และพบเชื้อในปัสสาวะจากการเพาะเชื้อ (Bacteriuria) ประมาณหนึ่งในห้าของผู้ป่วย (ร้อยละ 18.52) แต่จากการตรวจหลังผ่าตัดพบว่าจำนวนผู้ป่วยที่ตรวจพบเม็ดเลือดขาวในปัสสาวะ (pyuria) และจำนวนผู้ป่วยที่ตรวจพบเชื้อในปัสสาวะ (Bacteriuria) ลดลงเหลือเพียงรายเดียว ซึ่งมีการติดเชื้อที่แผลผ่าตัดด้วย ซึ่งแสดงว่าสามารถควบคุมการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะหลังผ่าตัดได้ดี

นอกจากการให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อ

หลังผ่าตัดแล้ว ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการติดเชื้อ คือ กระบวนการปลอดเชื้อที่ถูกต้องระหว่างผ่าตัด รวมถึงการผ่าตัดเอานิ่ว ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของเชื้อโรคออกนั้นก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดการติดเชื้อ⁵ เพราะนอกจากลดปริมาณเชื้อออกจากทางเดินปัสสาวะแล้วยังช่วยแก้เรื่องการอุดตันทางเดินปัสสาวะได้อีกด้วย ดังนั้นจากหลายปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเหตุผลให้ลดการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะหลังผ่าตัดได้ดี

สำหรับผู้ป่วยรายเดียวที่พบมีการติดเชื้อหลังผ่าตัด ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่มีโอกาสติดเชื้อสูงอยู่แล้ว⁶ เพราะเป็นผู้ป่วยเบาหวานที่ไซส์หลังและมีการทำงานของกระเพาะปัสสาวะผิดปกติ มีนิ่วในกระเพาะปัสสาวะจำนวนมาก และได้รับการรักษาการติดเชื้อจนอาการดีขึ้น

สรุป

การให้ยาปฏิชีวนะ Cephalosporins เพื่อป้องกันการติดเชื้อหลังผ่าตัดนิ่วทางเดินปัสสาวะในโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ แต่ทั้งนี้ต้องทำร่วมกับกระบวนการปลอดเชื้อที่ถูกต้องระหว่างผ่าตัด และการผ่าตัดเอานิ่วซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของเชื้อโรคออกให้หมดหรือมากที่สุดด้วย ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยควบคุมการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ

เอกสารอ้างอิง

1. Scherz HC, Parsons CL : Prophylactic antibiotics in urology. *Urol Clin North Am* 1987 ; 14 : 265.
2. Rocha H, Santos LCS : Relapse of urinary tract infection in the presence of urinary tract calculi : The role of bacteria within the calculi. *J Med Microbiol* 1969 ; 2 : 372.
3. DuPont HL, Spink WW: Infections due to gram-negative organisms : An analysis of 860 patients

- with bacteremia at the University of Minnesota Medical Center, 1958-1966. *Medicine* 1969 ; 48 : 307.
4. Wilhelm MP, Edson RS : Antimicrobial agents in urinary tract infections. *Mayo Clin Proc* 1987 ; 62 : 1025.
  5. Blum RN, Wright RA : Detection of pyuria and bacteriuria in symptomatic ambulatory women. *J Gen Intern Med* 1992 ; 7 : 140.
  6. Komaroff AL : Urinalysis and urine culture in women with dysuria. *Ann Intern Med* 1986 ; 104 : 212.
  7. Falkiner FR, Ma PT, Murphy DM, et al : Antimicrobial agents for the prevention of urinary tract infection in transurethral surgery. *J Urol* 1983 ; 129 : 766.
  8. Morris MJ, Golovsky D, Guinness MD, et al : The value of prophylactic antibiotics in transurethral prostatic resection : A controlled trial, with observations on the origin of postoperative infection. *Br J Urol* 1976 ; 48 : 479.
  9. Cardenas DD, Hooton TM, Urinary tract infection in persons with spinal cord injury. *Arch Phys Med Rehabil* 1995 ; 76 : 272.